Iran

zondag 5 maart 2017 16:58

Iran
Schatten van Perzie

Wat ga je in Iran doen? Dat was de vraag die mij het meest gesteld werd voor ik op reis ging naar Iran. Ik wilde al jaren naar Iran op vakantie, het land wat bekend staat om de prachtige natuur, mooie oude Perzische steden.
Zeer geinteresseerd las ik altijd de geschiedenis boeken over het Perzische rijk. Ik las het Gilgamepos. Bewonderde de met spijkerschrift beschreven tegels en las keer op keer de verhalen van Alexander de Grote.
En geintrigeerd keek ik altijd naar de zogenaamde historische films zoals de 300 en films die gebaseerd waren op de historische figuren zoals Sargon, Darius, Xerxes en Alexander de Grote.
Iran is regelmatig negatief in het nieuws, maar er lijkt een kentering aan de gang. Meer en meer worden de positieve kanten van het land gezien, zoals de uitgestrekte ongerepte landschappen, de prachtige historische steden, de talloze archeologische schatten.
Dat beeld is na de islamitische revolutie van Khomeini ontstaan. Daarvoor zag men Iran als een modern en ontwikkeld land; het is het oude Perzie van de sjahs, het land van 1001 nacht en Aladdin.
Het gevolg is een eenzijdig en niet altijd even juist beeld van een bepaalde situatie, maar reizen naar IRAN betekent voor mij 2.500 jaar teruggaan in de geschiedenis.

Vluchttijden

Heen: Turkish Airlines

Vertrek:	13:35	Di 21-03-2017	Amsterdam (AMS)	Vlucht: TK1962
Aankomst:	19:05	Di 21-03-2017	Istanbul-SabihaGokcen-SAW (SAW)	
Vertrek:	20:50	Di 21-03-2017	Istanbul-SabihaGokcen-SAW (SAW)	Vlucht: TK 898
Aankomst:	01:30	Wo 22-03-2017	Imam Khomeini Airport (IKA)	

Terug: Turkish Airlines

Vertrek:	04:20	Di 04-04-2017	Imam Khomeini Airport (IKA)	Vlucht: TK 899
Aankomst:	06:10	Di 04-04-2017	Istanbul-SabihaGokcen-SAW (SAW)	
Vertrek:	08:30	Di 04-04-2017	Istanbul-SabihaGokcen-SAW (SAW)	Vlucht: TK1961
Aankomst:	10:15	Di 04-04-2017	Amsterdam (AMS)	

Verblijfsgegevens

Bestemming:	Iran
Locatie:	Teheran

Periode:	Van dinsdag 21-03-2017 t/m woensdag 22-03-2017
Bestemming:	Iran
Locatie:	Kashan
Periode:	Van woensdag 22-03-2017 t/m donderdag 23-03-2017
Opmerkingen:	
Bestemming:	Iran
Locatie:	Yazd
Periode:	Van donderdag 23-03-2017 t/m zaterdag 25-03-2017
Bestemming:	Iran
Locatie:	Kerman
Periode:	Van zaterdag 25-03-2017 t/m maandag 27-03-2017
Bestemming:	Iran
Locatie:	Shiraz
Periode:	Van maandag 27-03-2017 t/m donderdag 30-03-2017
Bestemming:	Iran
Locatie:	Isfahan
Periode:	Van donderdag 30-03-2017 t/m zondag 02-04-2017
Bestemming:	Iran
Locatie:	Teheran
Periode:	Van zondag 02-04-2017 t/m dinsdag 04-04-2017

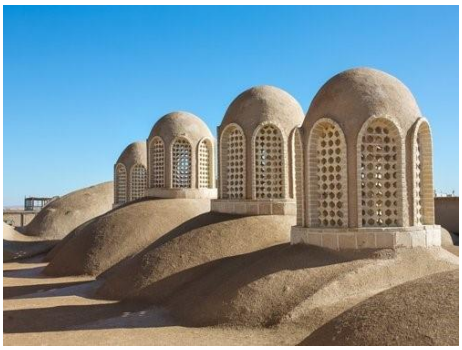

Dag 1 • Amsterdam-Teheran

Vliegreis van Amsterdam naar Teheran, na aankomst transfer naar het hotel voor de overnachting.

Dag 2 • Teheran-Kashan

Vandaag gaan we op weg naar Kashan. Kashan is een oasestad en vroeger een druk handelspunt aan de Zijderoute. Tegenwoordig is Kashan een belangrijk centrum voor de productie van textiel, tapijten en rozenwater. In het historische centrum bekijken we oude koopmanshuizen, een traditioneel badhuis en de Fintuinen, helemaal gemaakt naar Perzisch ontwerp. Overnachting in Kashan. Reisafstand ca. 245 km.

We bezoeken vandaag het schilderachtige dorpje Nain. Het dorp staat bekend om de Perzische tapijten en om de Jamemoskee, een van de oudste moskeeën van Iran. We eindigen de dag in de historische stad Yazd, waar we twee nachten verblijven. Reisafstand ca. 391 km.

Dag 4 • Yazd

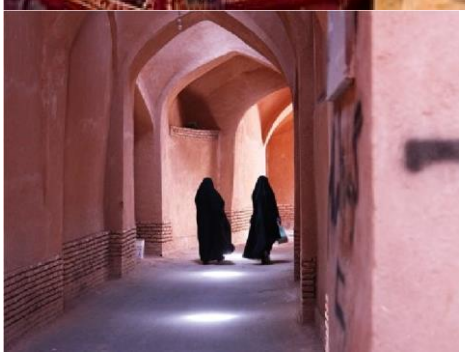

We gaan Yazd verkennen. Yazd is één van de oudste steden ter wereld. Deze stad aan de voormalige Zijderoute is rijk aan schitterende gebouwen, kleurrijke bazaars, oude stadsmuren, rijk versierde moskeeën en is het centrum van de Zoroastrisme religie. We maken kennis met alle hoogtepunten zoals de grote moskee, een juweel van islamitische mozaïekkunst en de grote Vuurtempel, waar al 3000 jaar de eeuwige vlam brandt. Ook bezoeken we de Torens van Stilte, dit zijn typische graftorens. Vroeger werden de doden hier voor de gieren neergelegd, zodat noch de aarde (door begraving) noch de lucht (door crematie) bevuild zouden worden.

Dag 5 • Kerman

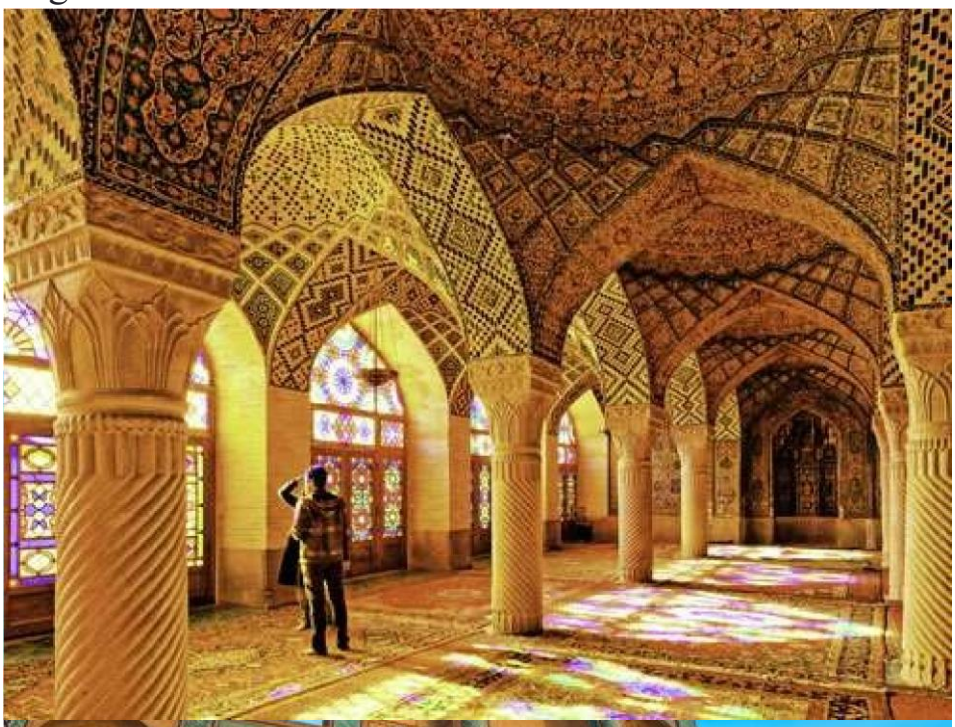
We nemen afscheid van Yazd en gaan de Zein-o-Din karavanserai bezoeken.
Vervolgens gaan we verder naar VOC stad Kerman. We bezoeken hier het Ganjali Khancomplex met het badhuis en de historische en levendige bazaar. Twee overnachtingen in Kerman. Reisafstand ca. 369 km.

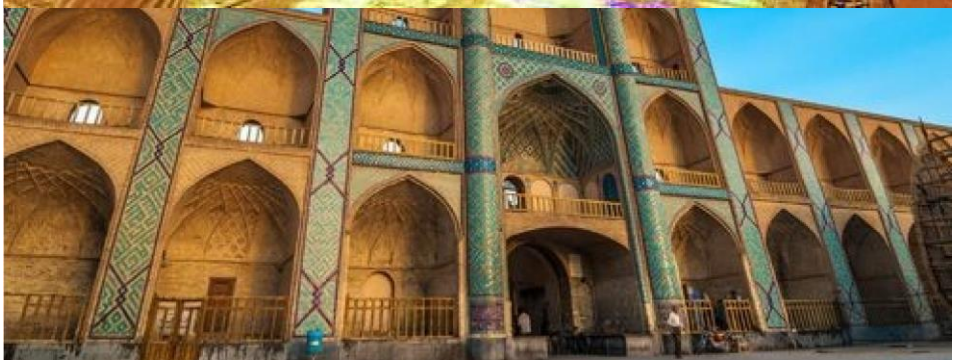
Dag 6 • Rayen-Mahan

Dag 7 • Zagrosgebergte-Neyriz

We reizen dwars door het Zagrosgebergte naar Shiraz, waar we de komende drie nachten verblijven. Onderweg pauzeren we in Neyriz, voor een bezoek aan de prachtige Jamehmoskee. Reisafstand ca. 573 km.

Dag 8 • Shiraz

We nemen uitgebreid de tijd voor Shiraz, stad van rozen, nachtegalen en poëzie. Shiraz was een van de belangrijkste steden in de middeleeuwen en was de Iraanse hoofdstad tijdens de Zand-dynastie. We bekijken onder meer de Eramtuin, de Nasir al Molkmoskee en de Vakilbazaar. Natuurlijk mag een bezoek aan de graftombe van de beroemde dichter Hafez en Saadi niet ontbreken.

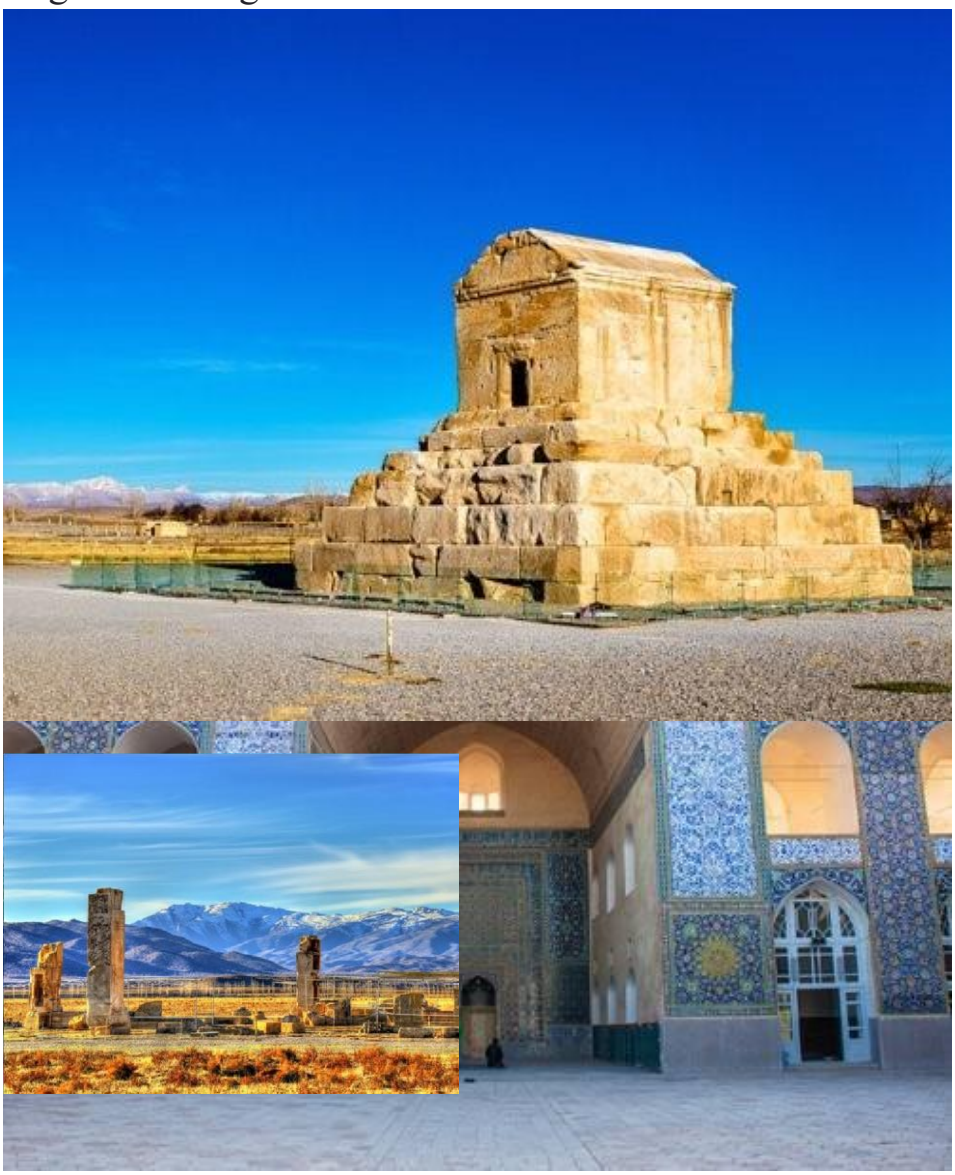
Dag 9 • Persepolis-Naqsh-e Rustam

Vanochtend zetten we een flinke stap terug in de tijd bij ons bezoek aan de paleisstad Persepolis, eens de hoofdstad van het machtige Perzische rijk. Na de verovering door de legendarische Alexander liet hij de stad platbranden. De ruïnes geven slechts een deel van de vroegere glorie weer, maar u krijgt toch een goede indruk van hoe het eens geweest moet zijn. De ruïnes zijn dan ook een van de belangrijkste opgravingen van Iran en staan vermeld op de UNESCO werelderfgoedlijst. Daarna rijden we naar Naqsh-e Rustam waar we de uit rotsen gehouwen koningsgraven van de heersers uit het Achaemenieden Rijk bewonderen. Reisafstand ca. 141 km.

Dag 10 • Pasargadae

We rijden door het indrukwekkende bergachtige woestijnlandschap naar Isfahan.
Onderweg bezichtigen we in Pasargadae het graf van Cyrus de Grote, die in 550 v. Chr. het Perzische rijk stichtte. Het graf bestaat uit 6 stenen lagen met een rechthoekige grafkamer erboven. Tijdens de Acheamenidische periode werd het graf omringd door tuinen en beschermd maar werd toch geplunderd door het leger van Alexander de Grote We verblijven drie nachten in Isfahan.
Reisafstand ca. 497 km.

Dag 11 en 12 • Isfahan

Het hoogtepunt van de reis, Isfahan! De uitgebreide stadsverkenning brengt ons naar het grote Nagsh-e-jahanplein, een van de grootste pleinen ter wereld. Wij bezoeken de Masjed-e Emam moskee, die tot de mooiste bouwwerken uit het Midden-Oosten behoort. Echt koninklijk wordt het als we het Ali Qapu paleis bewonderen en het Chehel Sutoun paleis met haar uitgestrekte tuinen. Ook bezoeken we de grote bazaar, de historische bruggen en de Armeense wijk.

Dag 13 • Abyaneh-Qom

We verlaten Isfahan en gaan op weg terug naar Teheran. Onderweg maken we een stop in Abyaneh, een traditioneel afgelegen bergdorpje dat door de UNESCO erkend is als beschermd dorpsgezicht met haar roodlemen. Hierna stoppen we in de heilige pelgrimsplaats Qom, hier zien we het mausoleum van Fatima met gouden koepels en sierlijke minaretten. Fatima, de zus van de achtste Iman Reza, stierf hier in 816 en werd hier ook begraven.We vervolgen onze weg naar Teheran. Reisafstand ca. 495 km.

Dag 14 • Teheran

Op verkenning in de moderne hoofdstad Teheran, mooi gelegen tussen de bergen. Deze prachtige stad was sinds 1600 de hoofdstad van het rijk der Safavieden. De meeste historische bouwwerken, zoals de schitterende moskeekoepels, stammen uit deze periode. We nemen hier onder meer een kijkje bij het Golestan paleis, opgenomen op de UNESCO werelderfgoedlijst, bezoeken het Juwelenmuseum en struinen door de grote, levendige bazaar. Ook bezoeken we het Archeologisch Museum, dat het belangrijkste museum van het land is. Hier maakt u uiteraard kennis met bewaard gebleven gebruiksvoorwerpen uit het legendarische Perzië van voor onze jaartelling. Zelfs vele opgravingen van de door Alexander de Grote platgebrande hoofdstad van het rijk, Persepolis, zijn hier te vinden. Ook de Islamitische periode uit de Middeleeuwen komt uitgebreid aan bod.

Dag 15 • Teheran-Amsterdam

Transfer naar de luchthaven van Teheran voor de vlucht naar Amsterdam.

Iran

 	
	
Basisgegevens	
Officiële landstaal	Perzisch
Hoofdstad	Teheran
Regeringsvorm	Islamitische republiek
Staatshoofd	Hoogste leider van Iran Ali Khamenei
Regeringsleider	president Hassan Rohani
Religie	Islam 98%, (waarvan sjiisme 89%, soennisme 9%), Overige 2%
Oppervlakte	1.628.750 km² [2](0,7% water)
Inwoners	75.149.669 (2011) 82.801.633 (2016)(50,8/km² (2016))
 Overige	
Volkslied	Sorood-e Jomhoori-e Eslami
Munteenheid	Iraanse rial (IRR)
UTC	+3:30 (zomer: +4:30)
Nationale feestdag	1 april
Web | Code | Tel.	.ir | IRN | 98
Voorgaande staten	
1979 (Iraanse Revolutie)	

Keizerrijk Iran (1925 –1979)	
Topografie	
	

Iran (of Perzië, Perzisch: ایران), officieel de Islamitische Republiek Iran (Perzisch: جمهوری اسلامی ایران Djoemhūrī-ye Eslāmī-ye Īrān), is een land in west-Azië. De hoofdstad is Teheran, dat met meer dan 10 miljoen inwoners tevens de grootste stad van het land is. In totaal wonen er in Iran 82.801.633 (2016) mensen. Het Perzisch, een IndoEuropese taal, is de officiële taal van Iran.
Iran/Perzië heeft een bijzonder lange geschiedenis en kan met recht een van de bakermatten van de beschaving worden genoemd. Iran ligt in het Midden-Oosten en grenst aan Irak, Turkije, Armenië, Azerbeidzjan, Turkmenistan, Afghanistan en Pakistan. De Perzische Golf en de Golf van Oman bevinden zich ten zuiden en de Kaspische Zee ten noorden van Iran. Iran deelt de Kaspische Zee, behalve met de republiek van Azerbeidzjan en Turkmenistan, ook met Kazachstan en Rusland. Aan de kust tegenover de Perzische Golf liggen Saoedi-Arabië, Koeweit, Bahrein, Qatar, de Verenigde Arabische Emiraten en Oman.
Teheran is de hoofdstad en grootste stad in Iran, dat ook het culturele, commerciële en industriële centrum van het land is. Iran is een belangrijke regionale en midden macht, met aanzienlijke invloed in de internationale energiezekerheid en de wereldeconomie door middel van zijn grote reserves van fossiele brandstoffen, Iran is de op drie na grootste olie-exporteur ter wereld. De export van aardolie en aardgas vormen de belangrijkste bron van inkomsten van Iran.
Iran is een van de oprichters van de VN, ECO, NAM, OIC en OPEC. Zijn unieke politieke systeem, gebaseerd op de grondwet van 1979, combineert elementen van een parlementaire democratie met een religieuze theocratie geleid door geestelijken, waarin de Hoogste leider aanzienlijke invloed heeft. Het is een multiculturele natie bestaande uit tal van etnische en taalgroepen, de meeste bewoners zijn sjiieten, de Iraanse rial is de valuta en Perzisch is de officiële taal. Inhoud

Geschiedenis van Iran

Graftombe van Cyrus II de Grote (600-530 v.Chr.), de stichter van het Perzische Rijk

De moderne staat Iran bestaat sinds 1935, maar het is een voortzetting van een opeenvolging van landen en rijken in de regio die zich uitstrekt van Anatolië, de Bosporus en Egypte in het westen tot de grnezen van het oude India en Syr Darya het oosten. Stedelijke beschaving gaat hier tenminste 9000 jaar terug

Naamgeving

Iran was vroeger in het westen bekend als Perzië, totdat Sjah Reza Pahlavi op 21 maart 1935 officieel aan de internationale gemeenschap vroeg om het land bij de naam Iran te noemen. De naam Perzië komt van de Oud-Griekse naam Persis, wat een Griekse naam is voor wat de Perzen over de hele wereld Pars

noemden, een streek in het zuiden van Iran. Latere Europese beschavingen namen de naam Perzië over. Iran betekent "Land van de Ariërs".

Prehistorie en oudheid

Elam

Elam was in de oudheid een rijk in het zuidwesten van het huidige Iran dat grensde aan Sumer/Babylon. Het rijk van de Elamieten, het volk van Elam, heeft een bijzonder lange geschiedenis, waarin zij vaak - soms gewapenderhand, soms door uithuwelijking – betrokken waren in de zaken van hun Mesopotamische buren, de Sumeriërs, de Akkadiërs, de Babyloniërs, de Kassieten, de Assyriërs en de Chaldeeën. De hoofdstad van dit rijk was Susa, gesticht rond 4000 v.Chr.
De Elamieten worden voor het eerst rond 2700 v.Chr. genoemd in de tijd van Mebaragesi, wiens zoon zich overgaf aan Gilgamesj. Elam werd rond 643 v.Chr. door Assurbanipal onderworpen en het land verwoest. Maar ook nadien was er nog sprake van Elamitische vorsten in het laagland. Het hoogland (Fars) was al enige tijd onder Perzisch bewind. In het Perzische rijk was de politieke rol van Elam uitgespeeld, maar het Elamitisch werd nog steeds als officiële taal gehandhaafd. De Elamitische geschiedenis is dus zeker twee en waarschijnlijk drie millennia of nog meer lang.

Geschiedenis

De geschiedenis van Elam kan slechts met stukken en brokken uit meestal vreemde (Mesopotamische) bronnen ontsluierd worden. Er is namelijk maar weinig geschiedschrijving in de eigen Elamitische taal overgebleven. Het schrift werd vooral gebruikt voor administratieve doeleinden. Soms is dat in de eigen taal, maar ook Sumerisch en Akkadisch worden aangetroffen.
De Elamieten speelden al vanaf ten minste het begin van het derde millennium voor

Christus een belangrijke rol in het zuidwesten van het huidige Iran, in een streek die bij benadering het huidige Choezistan, het midden van het Zagrosgebergte omspande. Belangrijke steden waren Ansjan (het huidige Izeh, Perzisch: ایذه) en Susa (nu Sjoesj). De welvaart die ten grondslag ligt aan de ontwikkeling van de Elamitische stadstaten was het gevolg van de grote vruchtbaarheid van Susiana en het belang dat het gebied had als doervoergebied tussen het Tweestromenland (Mesopotamië) en de Indusvallei. De lange geschiedenis van Elam wordt gekenmerkt door een voortdurende wisselwerking met het buurland Sumer in Mesopotamië (nu Irak). Deze wisselwerking had soms het karakter van oorlogvoering en soms van culturele uitwisseling, hoewel Elam vaak toch wel de ontvangende, soms ook onderworpen partij was.
De Elamitische geschiedenis wordt meestal in vijf perioden ingedeeld:

Proto-Elamitisch

Uit de vroegste fase (ca. 3100-2600 v.Chr.) zijn nog geen directe schriftelijke bewijzen gevonden waaruit de etnische identiteit vastgesteld zou kunnen worden. Er is echter wel sprake van een naadloze culturele overgang van deze periode naar de volgende (Oud-Elamitische) periode. Het ligt daarom voor de hand dat de dragers van de ProtoElamitische cultuur in Susiana al Elamieten waren. Naar het voorbeeld van het slechts weinig oudere archaïsche schrift van Sumer ontwikkelde zich het tot dusver niet ontcijferde Proto-

Elamitische beeldschrift dat gebruikt werd in de administratie van de lokale tempeleconomie. Vondsten hiervan dateren vooral uit de periode 3050 tot 2800 v.Chr.

Oud-Elamitisch

De Oud-Elamitische tijd van ca. 2600 tot 1500 v.Chr. omvat de Elamitische dynastieën van Anwan, Simaš en de Epartiden. Vanaf het rijk van Akkad (2340-2200 v.c.) raakte Elam in toenemende mate onder invloed van de Mesopotamische buren. Er volgde een korte tijd van onafhankelijkheid onder koning Puzur-Inšušinak (rond 2200 v.c.). Daarna herwon de Derde dynastie van Ur opnieuw de overhand (rond 2100). De Elamieten waren echter in aanzienlijke mate verantwoordelijk voor de ondergang van dit vorstenhuis. Ook onder het machtige rijk van Hammurabi en zijn opvolgers wist Elam een zekere mate van onafhankelijkheid te bewaren.
In de Oud-Elamitische periode ontwikkelde Elam zijn eigen strepenschrift, hoewel dat slechts korte tijd (rond 2200 v.Chr.) gebruikt is. Verder pasten zij het spijkerschrift van de buren aan hun eigen behoeftes aan en zo ontstond een in de loop van de tijd sterk veranderd Elamitisch spijkerschrift. Zie hieronder voor meer details.

Midden-Elamitisch

Tot de Midden-Elamitische periode wordt de tijd van rond 1500-1000 v.Chr. gerekend. Onder de dynastieën der Igehalkiden en Šutrukiden beleefde Elam een bloeiperiode. Als het hoogtepunt daarvan kan de stichting van de nieuwe hoofdstad Dur-Untaš (het huidige Tšogha Zambil) onder Untaš-Napiriša beschouwd worden. Hij liet ons een ziggurat na die wel als de best bewaarde van het gehele Nabije Oosten beschouwd wordt. De Babyloniërs onder Nebukadnezar I maakten een einde aan deze periode.

Nieuw-Elamitisch

De Nieuw-Elamitische tijd omvat de periode van ong. 1000-500 v.Chr. In deze tijd kwam een tijdlang (760-640 v.c.) Elam opnieuw tot bloei onder het zgn. Nieuwelamitische Rijk. Dit rijk kreeg echter veel te stellen met de Iraanse volkeren die in het gebied doordringen en uiteindelijk maakten de Assyriërs in 643 v.Chr. een eind aan het rijk. Assurbanipal liet na de verovering zout op de akkers strooien ten teken dat hij geen herstel wilde. Toch is er daarna nog enige tijd sprake van Elamitische vorstendommen met name in het laagland en in het hoogland van Fars, dat door de Perzen beheerst werd, leefden Perzen en Elamieten lange tijd in vrede naast elkaar. Zelfs mensen die daar in Elamitisch schreven, beschouwden zichzelf als Perzen. De Perzen hebben waarschijnlijk veel aan hun Elamitische leermeesters te danken.

Perzische tijd

De Assyrische overheersing werd afgelost door het Nieuw-Babylonische rijk en dat weer door het Perzische rijk van de Achaemeniden. In de periode 550-330 maakte Elam daar deel van uit en kwam opnieuw tot een zekere bloei. Het Elamitisch werd door de Perzen tot een van de vier nationale talen van het rijk verheven naast het Perzisch, het Akkadisch en het Aramees. De staatsbureaucatie van Persepolis en Susa was goeddeels in Elamitische handen en het was in deze taal dat de boekhouding gedaan werd. De oude hoofdstad van Elam (Susa) kreeg een groot nieuw paleis en werd hoofdstad van het gigantische Perzische rijk.

Ondergang

Vanaf 350 v.Chr. verdwijnt het geschreven Elamitisch voorgoed. Onder de Grieken en hun Parthische en Sassanidische opvolgers speelde het geen rol meer. Men vermoedt echter dat het nog tot aan het eind van het eerste millennium na Chr. in Choestestan gesproken is. De gegevens daarover zijn echter omstreden. Wel kende de Nestoriaanse kerk nog tot in the 14e eeuw een kerkprovincie die Elam heette.

Cultuur

Zilveren beker uit Izeh, Khuzestan met linear-Elamitische inscriptie. Laat 3e millennium v.Chr. Nationaal Muzeum van Iran.

In neolithische tijd kende dit gebied de Obeidcultuur en later gelijken de vondsten op die van de Uruk-tijd. Er ontstonden al vroeg steden. Susa werd rond 4000 v.Chr. gesticht. Al spoedig echter is er sprake van een eigen cultuur en Elam heeft bijzonder lang dit eigen karakter weten te behouden. De Elamieten ontwikkelden een eigen schrift en een eigen systeem van troonopvolging, het sukkalmah-stelsel. Hoewel de vondsten uit Elam vaak niet zo spectaculair zijn als uit het naburige Sumerië en er heel veel uitwisseling en contact geweest is, is de Elamitische cultuur tot in de Perzische tijd herkenbaar gebleven. De Perzen hebben lange tijd (van ca. 1000 tot 500 v.Chr.) met de Elamieten samengeleefd. Hoewel er niet zoveel over deze tijd bekend is, dringt het besef steeds meer door dat de Perzische cultuur veel aan de Elamitische te danken heeft.

Taal

De Elamieten hebben zowel het vroege pictografische schrift als het latere spijkerschrift van hun buren overgenomen. Veel documenten zijn echter nog onvertaald. Elamitisch is een moeilijke taal omdat de oorsprong ervan bijna net zo raadselachtig is als die van het Sumerisch.

Het Sumerisch werd al rond 2000 v.Chr. niet meer gesproken en ook de taal die het als spreektaal verving, het Akkadisch, werd later door het Aramees verdrongen. Het Elamitisch is echter waarschijnlijk nog tot diep in het eerste millennium na Chr. gesproken.

Benaming van land en volk

De Elamieten duidden zelf hun land aan met haltamti of hatamti. De Sumerische buren maakten daar echter elama van. Daaruit ontwikkelde zich de Semitische aanduidingen elamtu (Akkadisch) en elam (Hebreeuws). Hoe de Elamieten hun eigen taal noemden is niet bekend. De moderne aanduiding Elamitisch gaat terug op Archibald Sayce die in 1874 de Engelse aanduiding elamite baseerde op het Akkadische voorbeeld.

Religie

Elam heeft altijd uit twee voornaamste delen bestaan, het laagland rond de stad Susa en het hoogland van Anšan. De koningen van Elam noemden zich dan ook meestal "koning van Anšan en Susa". Ook de godenwereld weerspiegelt dit verschil. De beschermheer van Anšan was de god Napiriša, terwijl de beschermheer van Susa Inšušinak heette. Samen met de grote godin Kiririsha vormden zij de voornaamste triade van het Elamitische pantheon

Daarnaast werden er een aanzienlijk aantal andere goden en godinnen vereerd. Deze goden en godinnen waren deels regionaal van aard, maar de koningen deden in de loop van de geschiedenis pogingen ze in alle delen van hun rijk ingang te doen vinden Over de mythologie is in het algemeen niet erg veel bekend. Er zijn geen documenten met mythologische inhoud gevonden, maar er zijn wel administratieve documenten die een toelevering van voor de cultus nodige bevoorrading vermelden, en zo zijn we zijdelings enigszins op de hoogte . Een belangrijk element dat nog tot in de tijd van Darius en Xerxes een rol speelde was de šup of (later) šip. Dit was een feestmaaltijd waarbij geslacht werd. Waarschijnlijk vielen deze feestmalen in de winter, wanneer voer voor het vee nijpend werd. De šip werd waarschijnlijk gehouden in een husa, een boomheiligdom in de open lucht. De koning of lokale vorst speelde er een belangrijke rol in en een van de kernpunten van de cultus was de overdracht van kitin van de godheid op de vorst. In Kul-e-Farah is het bijvoorbeeld de (plaatselijke?) god Tiruntur, de bahir sunkipri (beschermer der koningen) die kitin verleent. Kitin betekent zoiets als bescherming, zegen, goddelijke goedkeuring, goddelijk recht om te heersen, maar het heeft ook een magische connotatie. De koning kon zijn kitin plaatsen over een inscriptie. Dit was een soort vloek voor mensen die de inscriptie negeerden of beschadigden.

Tempels

De bouw (kuši-) van tempels of het ruimen (sarra-) van puin of oude muren en het herbouwen en renoveren (pepši-) van tempels en tempelcomplexen waren belangrijke uitdrukkingen van 's konings vroomheid. Ook het plaatsen (šari-) van beelden van edelmetaal of het aanbrengen van geglazuurde versieringen (rabra-) behoorden daarbij. Tempels werden opgetrokken van baksteen en na verloop van tijd trad verval in. Het was niet alleen een daad van vroomheid de tempel te herstellen, maar ook om de koningen die dat vroeger gedaan hadden te vermelden. Vaak sprak men een vloek uit over het nageslacht als zij nalieten dit te doen.

Export

In talrijke spijkerschrift tabletten wordt bitumen onder de benaming 'esir-é-a' in verband gebracht met de bouw van tempels, paleizen, reservoirs, waterwerken, toiletten, dammen en wegen. Er vond een belangrijke export plaats vanuit Elam en uit de bergen van Magda. In oude contracten en bestellingen wordt gesproken van hoeveelheden tussen de 800 en 7000 kilogram.

Er was een constante handelsverbinding over zee met de Indusbeschaving.

Meden

De Meden (van het Oudperzische Māda-) waren een Iraans volk dat een gebied bewoonde in het tegenwoordige Iran. Volgens Herodotus zou er sprake zijn geweest van een Medisch rijk met als hoofdstad Ecbatana, het huidige Hamadan. Deioces zou de verschillende stammen verenigd hebben in een rijk dat onder Cyaxares zijn grootste macht zou hebben gehad. Tegenwoordig wordt het bestaan van een verenigd

Medisch rijk echter sterk betwijfeld, omdat archeologische aanwijzingen ontbreken en omdat het verhaal van Herodotus niet overeenkomt met Assyrische en Nieuw-Babylonische bronnen.
Indo-Europeanen vestigden zich in het latere Medië (in het Zagrosgebergte en de ten oosten daarvan gelegen delen van het Iraans Plateau, ten noordwesten van Persis) rond het eind van het 2e millennium v.Chr.
Enkele archeologische vindplaatsen (ontdekt in de zogenaamde "Medische driehoek") en tekstuele bronnen (van Assyriërs, Babyloniërs, Grieken en de Bijbel (Daniël 6:16)) geven een idee van de geschiedenis en cultuur van de Meden. Erg veel is er echter nog niet bekend, er zijn nog geen grote opgravingen van Medische steden geweest, de Assyrische bronnen zijn sporadisch en de Griekse stammen van geruime tijd later. Deze architectonische, religieuze tempels en literaire referenties tonen het belang van durende Medische bijdragen aan de Iraanse cultuur, zoals het SafavidischeAchaemenidische-Medische verband van de traditie van "audiëntiezalen met pilaren". Een aantal woorden in de Medische taal worden nog steeds gebruikt en er zijn talen die geografisch en vergelijkbaar terug te voeren zijn op de taal van de Meden.

De Meden in Assyrische bronnen

De eerste geschreven vermeldingen van de Meden komen uit Assyrische bronnen. De oudste dergelijke vermelding is uit 834 v.Chr. De Assyrische koning Salmanasser III trok in dat jaar op tegen Namri, en ontving schatting van 27 'koningen' van Parsua. Tijdens deze veldtocht bereikte hij ook Medië.

Een grote aanval op de Meden werd uitgevoerd in 819/818 door Shamshi-Adad V. Hij veroverde Gizilbunda, waarvan de koning Pirisati zich verzette, en trok op tegen
Sagbita, de hoofdstad van de Medische leider Hanasiruka. Hansiruka probeerde zich terug te trekken, maar Shamshi-Adad dwong hem tot een gevecht en versloeg hem. Sagbita en een groot aantal omliggende plaatsen werden vernield. Van die tijd af waren de Meden schatplichtig aan de Assyriërs. Bekende producten die uit Medië kwamen, waren paarden en lapis lazuli. Ook onder Sammuramat en Adad-nirari III worden expedities tegen de Meden ondernomen, maar daarna raakte Medië door de machtsuitbreiding van Urartu buiten de Assyrische invloedssfeer.
In 7 37 trok Tiglat-Pileser III op tegen Medië. Hij annexeerde de Medische stad Zakruti, zijn troepen kwamen tot aan de berg Bikni (over de identiteit van deze berg is geen enigheid, maar diverse historische vermoeden dat hier Damavand bedoeld wordt), en hij legde zwarre schatting op. Sargon II stichtte twee Assyrische provincies in het westen van Medië, en leidde nieuwe militaire expedities naar het Medische hartland. De Meden waren ook onderworpen aan de Assyrische politiek van gedwongen verhuizingen: Sargon deporteerde Meden naar Syrië, terwijl onder meer uit NoordSyrië en koninkrijk Israël personen naar Medië gevoerd werden.
Hierna verzwakte de greep van Assyrië op Medië. Assyrië was verwikkeld in een langdurige oorlog met Babylonië, en de Meden, gesteund door Mannae en Ellipi, stelde zich meer onafhankelijk op. Rond 677 ondernam Esarhaddon een nieuwe veldtocht tegen Medië, waarna een aantal Medische vorsten zich aan hem onderwierpen.

Het bleef echter onrustig aan de Assyrische oostgrens, waar niet alleen de Meden en Mannaeërs, maar ook de Cimmeriërs en Scythen Assyrië bedreigden. Rond 672 v.Chr.
kwam het tot een openlijke opstand van de Meden tegen de Assyriërs onder Esarhaddon. Leider van deze opstand was Kashtariti, heerser van de stad Karkashshi. Het grootste deel van Medië wist zich in deze opstand los te maken van het Assyrische gezag.
De laatste vermelding van de Meden in Assyrische bronnen is circa 658 v.Chr., als Assurbanipal een Medisch stamhoofd die tegen hem in opstand was gekomen, weet te vangen.

De eerste koningen volgens Herodotus

Er zijn verschillende Griekse bronnen over de Meden, maar van deze wordt Herodotus veruit de belangrijkste geacht. Hij noemt 6 stammen, de Bousai, Paretakenoi, Strouxates, Arizantoi, Boudioi en Magoi. De Paratekanoi worden ook in andere Griekse bronnen genoemd.
Herodotus stelt dat de Meden een dynastie van vier koningen had, die samen een periode van 150 jaar omspannen:

- Deioces, regeerde 53 jaar
- Phraortes, regeerde 22 jaar
- Cyaxares, regeerde 40 jaar
- Astyages, regeerde 35 jaar

Cyaxares (Babylonisch Umakištar) en Astyages (Babylonisch Istumegu) zijn ook uit Mesopotamische bronnen bekend, voor de andere twee is dit niet zeker. In het verleden is Deioces wel geïdentificeerd met Daiakku, een Mannaeïsch lokaal heerser die in opstand kwam, en door Sargon werd gevangen en verbannen naar Syrië, waar hij overleed, maar dit lijkt onwaarschijnlijk. Niet alleen meldt Herodotus niets over een verbanning, ook is niet duidelijk hoe een provinciaal heerser in Mannae in de koningslijsten van Medië terecht kan komen. Een meer logische mogelijkheid is dat Deioces gelijkgesteld moet worden met Daiku, koning van Shaparda, die in 716 schatting betaalde aan Sargon II tijdens een van zijn expedities naar Medië. Sommige historici menen dat Phraortes overeen zou kunnen komen met Kashtariti.
Reden hiervoor wordt gevonden in een Medische opstand uit 522 v.Chr., waarin ene Fravartish (de naam waarvan Phraortes vermoedelijk de vergriekste vorm is) in opstand komt tegen Darius I, en beweert dat hij Khshathrita "uit de familie van Cyaxares" is. Mogelijk was een naam de regeringsnaam, de andere de eigennaam, of heeft Herodotus zich door de naamsovereenkomst vergist. Anderen beschouwen deze verklaring als te gezocht, en gaan ervan uit dat Deioces en Phraortes inderdaad niet in de ons bekende Assyrische bronnen te vinden zijn.
Deioces geldt voor Herodotus als de stichter van het Medische Rijk, voor zijn tijd waren de Meden verdeeld in onafhankelijke stammen en steden. Deioces maakte zich populair als een onafhankelijke rechter, en liet zich vervolgens tot koning kiezen. Hij maakte van Ecbatana (het huidige) Hamadan zijn hoofdstad, en voerde een uitgebreid hofritueel in.
Onder Deioces' zoon Phraortes werd het rijk verder uitgebreid met overheersing van buurvolken zoals de Perzen. Uit de archeologie kan worden geconcludeerd dat de Medische expansie zich in deze tijd ook al in andere richtingen uitstrekte. De forten in het oostelijk deel van het koninkrijk Urartu werden vernietigd rond 640 v.Chr. Er is in die regio in die tijd geen andere macht bekend die hiervoor verantwoordelijk kan zijn dan de Meden. Later valt Phraortes volgens Herodotus Assyrië binnen, maar deze aanval mislukt, en Phraortes sneuvelt.
Cyaxares leidde een aanval op Nineve. Een belegering van de stad leek bijna te slagen, maar moest worden afgeblazen omdat de Meden zelf werden aangevallen door de Scythen. Vervolgens overheersten de Scythen de Meden gedurende 28 jaar, waarna Cyaxares hen versloeg en verdreef. De meeste historici vermoeden dat Herodotus zich hier vergist, en dat de aanval op Nineve en het begin van de Scytische overheersing zich tijdens de voorganger van Cyaxares (hetzij Phraortes, hetzij een door Herodotus niet genoemd persoon) moeten hebben afgespeeld.

Cyaxares

Verschillende oude rijken (Elam, Mannae en Urartu) in Iran waren in deze tijd in verval, waardoor de Meden hun invloed konden uitbreiden.

In 626 kwamen de Babyloniërs onder Nabopalassar in opstand tegen Assyrië. In 616 was zijn positie in Babylonië sterk genoeg om Assyrië zelf binnen te vallen. Ook de Meden trokken op tegen Assyrië. In 615 vielen ze Arrapha (het gebied rond Kirkoek) aan, en annexeerden Mannae, een Assyrische bondgenoot. In 614 werden Tarbisu en Assur veroverd. Ook de hoofdstad Nineve werd belegerd, maar tevergeefs. Nadat Assur was veroverd, kwamen ook de Babyloniërs aan, waarop een bondgenootschap werd gesloten. In augustus 612 veroverden de Meden en Babyloniërs samen Nineve, na een beleg van drie maanden. In 610 versloegen de Meden en Babyloniërs de Assyriërs, gesteund door Necho II van Egypte, opnieuw.
Terwijl de Babyloniërs zich bezighielden met het verslaan van de laatste overblijfselen van het Assyrische Rijk, lijken Cyaxares en de Meden hun aandacht naar het noorden te hebben verlegd. In 609 v.Chr. werd Tushpa (het huidige Van), de hoofdstad van Urartu, veroverd en verwoest. In 590 werd Cyaxares in zijn expansie westwaarts aangevallen door Alyattes, de koning van Lydië. Een oorlog van vijf jaar volgde, totdat een zonsverduistering tijdens een veldslag in 585 (de slag bij de Halys) gezien werd als een teken om vrede te sluiten, en de Halys tot grensrivier bepaald werd. Cyaxares overleed korte tijd later.
Ook in oostelijke richting, over het Iraans Plateau en verder, werd de macht van Medië tijdens Cyaxares' regering uitgebreid. Hoever is echter onbekend.

Het eind

Cyaxares werd opgevolgd door zijn zoon Astyages (Griekse naam, in het Akkadisch Ishtumegu). Over het grootste deel van zijn regering zwijgen de bronnen. In 553 v.Chr. kwam Cyrus, de koning van de Perzen, tegen Astyages in opstand. In de beslissende veldslag liepen Astyages' troepen over, en leverden hem uit aan Cyrus. Cyrus trok op naar Ecbatana en bracht de Meden onder Perzische heerschappij.

Chronologie

Omdat Herodotus exacte regeertijden voor zijn vorsten geeft, en we van de laatste vorsten ook de jaartallen weten (Cyaxares overleed binnen een jaar na de Slag bij de Hylas, dus in 585 of 584, en Cyrus versloeg Astyages volgens Babylonische bronnen in 550 of 549), zouden we kunnen proberen jaartallen aan de vorsten te hangen. Dit levert het volgende resultaat:

- Deioces ca. 700-647
- Phraortes ca. 647-625
- Cyaxares ca. 625-585
- Astyages ca. 585-550

Dit levert echter problemen als we naar de Scytische overheersing kijken. Volgens Herodotus was deze gedurende de eerste 28 jaar van Cyaxares' regering, dus van ca. 625 tot ca. 597. Dit zou echter betekenen dat de Scytische dominatie pas beëindigd werd ruim na de val van Nineveh in 612, wat onwaarschijnlijk lijkt. Een mogelijke correctie is om de Scytische overheersing, in plaats van in het begin van de regering van Cyaxares, tussen Phraortes en Cyaxares te plaatsen:

- Deioces ca. 728-675
- Phraortes ca. 675-653
- Scytische overheersing ca. 653-625
- Cyaxares ca. 625-585
- Astyages ca. 585-550

Extra voordeel hiervan is dat de gelijkstelling van Phraortes met Kashtariti chronologisch mogelijk wordt. Anderen echter geven er de voorkeur aan de Scytische overheersing naar achteren te schuiven zonder de continuïteit van de Medische koningslijst te verbreken. Er is ook wel voorgesteld dat Herodotus de regeringsjaren van Deioces en Phraortes omgedraaid heeft, wat zou leiden tot een chronologie als:

- Deioces ca. 700-678
- Phraortes ca. 678-625 (Scytische overheersing ca. 635-615)
- Cyaxares ca. 625-585 • Astyages ca. 585-550

Religie

Over de religie van de Meden verschillen de opinies. Sommige historici vermoeden dat de Meden zoroastristen waren, maar de meer gebruikelijke mening is dat hun religie weliswaar mazdeïstisch van aard was, maar dat de meer specifieke zoroastrische elementen pas aan het eind van het Medische of het begin van het Perzische Rijk algemeen ingang vonden. De Magi, later bekend als zoroastrische priesters, waren van oorsprong een Medische groep.

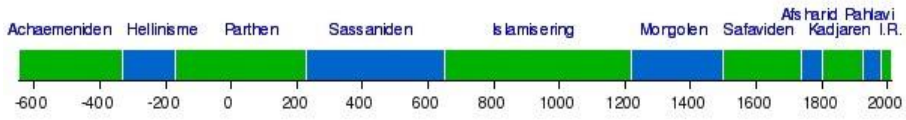
Taal

Van het Medisch, de taal van de Meden, zijn geen geschreven bronnen, en is dus weinig bekend. Het valt onder de Noordoost-Iraanse talen, en is dus verwant aan het Koerdisch. Om deze reden worden de Meden soms als de voorouders van de Koerden beschouwd.

Het Oud-Perziksche rijk van de Achaemeniden

Kaartje van Perzië in de tijd van het Achaemenidenrijk in 540 v.Chr.

Tijdslijn van de geschiedenis van Iran

In 539 v.Chr. verovert Cyrus II de Grote, na eerder de overheersing door de Mediërs afgeschud te hebben, Babylon. Dit betekent dat de Perzen de dominerende macht in het Midden-Oosten worden. Zij bouwen deze positie geleidelijk uit totdat zij een rijk van ongekende omvang regeren. Hun hoofdstad is Persepolis. Het omvat niet alleen het huidige Iran maar ook Irak, Turkije, Syrië, Palestina, Egypte, Afghanistan en delen van Pakistan. Pogingen om ook de Griekse stadstaten te onderwerpen slagen echter niet geheel. Het huidige Griekenland blijft vrij.

De voornaamste godsdienst van het Perzische rijk is het zoroastrisme, een vroege vorm van monotheïsme. Kunst, cultuur en wetenschap komen tot grote bloei in het uitgestrekte rijk.

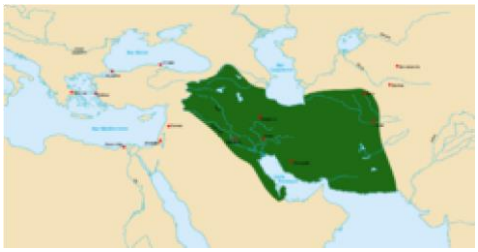
Alexander de Grote en de Seleuciden

Ruïnes van Persepolis, ceremoniële hoofdstad van Perzië in 518 v.Chr.

In 330 v.Chr. weet de koning van Macedonië Alexander de Grote van de interne zwakte van het Perzische rijk gebruik te maken en verovert in korte tijd het hele rijk. Deze tijd wordt ook wel het hellenisme genoemd, omdat de Grieken de heersende klasse vormen en zo een groot stempel op de cultuur van het hele Midden-Oosten drukken. Na Alexanders dood op 10 juni 323 v.Chr. tracht zijn moeder Olympias het rijk bij elkaar te houden voor haar kleinzoon. Deze is echter nog erg jong en tijdelijk neemt Alexanders broer Philippus Aridaeus daarom het koningschap waar. Maar de generaals van Alexander trokken steeds meer de werkelijke macht naar zich toe en uiteindelijk verdeelden de sterkste overgebleven generaals het rijk. In de onderlinge machtsstrijd stierven, naast sommige zwakkere generaals, ook de overgebleven familieleden van Alexander waaronder zijn moeder, broer en zoontje. De overwinnaars werden de Diadochen (grieks voor opvolgers) genoemd. Antigonus nam bezit van Griekenland en Macedonië. Ptolemeüs nam Egypte met Palestina, Cyprus en stukken van Klein-Azië. De rest, het gigantische Perzische Rijk ging naar Seleucus. Zo werden drie vorstenhuizen gesticht, de Antigoniden, de Ptolemaeën en de Seleuciden.

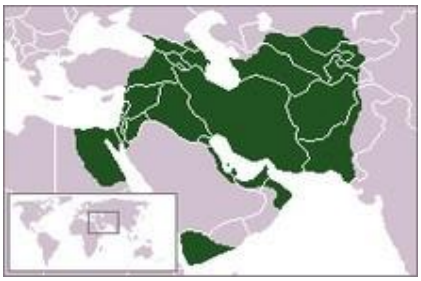
De Parthen

Kaartje van Perzië, rijk van de Parthen in 60 v.Chr.

In 250 v.Chr. neemt Arsaces I, de leider van een volksstam die bekendstaat als de Parthen, de macht over in de oostelijke Perzische provincies en verdrijft de Griekse gouverneur. De Parthen woonden oorspronkelijk in de steppe ten oosten van de Kaspische Zee. Onder Mithridates (171-138 v.Chr.) gingen de Parthen door met hun veroveringen en werden de Seleuciden naar Syrië verdreven. De Parthen annexeerden Medië, Pars, Babylonië en Assyrië. Ze veroverden een rijk dat zich uitstrekte van de Eufraat tot Herat in Afghanistan en herstelden zo het oude Achaemenidische Rijk van Cyrus de Grote. Afgezien van de nomaden die een voortdurende bedreiging vormden in het oosten en het rijk van Kushan, een boeddhistisch koninkrijk in India, kende Parthia nog een machtig tegenstrever: het Romeinse Rijk dat in 64 v. Chr. Syrië definitief geannexeerd had. De Parthen hadden in de vier eeuwen van hun heerschappij innig contact met het belendende Romeinse Rijk. Vaak was dat in de vorm van oorlog, vooral Armenië en aangrenzende gebieden waren daarbij een twistappel, maar vaak -vooral later- ook in de vorm van handel en goede betrekkingen. Bijna drie eeuwen lang vochten Rome en Parthia over Syrië, Mesopotamië en Armenië, zonder ooit tot een duurzame oplossing te komen. In 53 v.Chr., tijdens het bewind van Orodes II (56-37
v.Chr.) op het hoogtepunt van de macht van Parthia, werden de Romeinen bij Carrhae vernietigend verslagen. Ondanks deze overwinning en het ondertekenen van diverse verdragen, bleven de twee machten oorlog voeren tot in de 2e eeuw van onze jaartelling, waarbij de Parthen langzaam maar zeker steeds verder in het nauw gedreven werden. De val van Parthia kwam echter niet door een buitenlandse vijand, maar door binnenlandse opstand. Het Parthische rijk was nooit een hechte eenheidsstaat geweest en werd eerder losjes geregeerd door de Parthische elite die de regionale gouverneurs en vazallen veel vrijheid lieten zolang ze maar voldoende belasting hieven ten bate van hun Parthische heren. In 226 n. Chr. slaagde een autochtone (Perzische) vazal van de Parthen er eindelijk in het Parthische juk af te werpen en stichtte het Sassanidenrijk.

Het Nieuw-Perzische rijk van de Sassaniden

Het rijk van de Sassaniden in 610

Van 220 tot 226 leidde Ardashir I een revolutie en creëerde zo, ten koste van de Parthen, het Nieuw-Perzische Rijk van de Sassaniden. Drijfveer van de Perzen was het herstellen van het Oud-Perzische rijk en de oude 'satrapen' (provincies) weer onder Perzisch gezag te brengen. Het Nieuw-Perzische rijk was intern veel beter georganiseerd dan zijn Parthische voorganger. Het voerde ook een veel agressievere politiek jegens zijn grote buur in het westen, het Romeinse Rijk. Dit werd inmiddels door talrijke interne problemen geplaagd zoals tijdens de Romeinse crisis van de derde eeuw en slaagde slechts met grote moeite erin de Perzen van zich af te slaan. Na de komst van het christendom kreeg deze confrontatie ook een religieuze kant, omdat Perzië vasthield aan het zoroastrisme en christenen er bij tijd en wijle vervolgd werden.
De Sassaniden zagen de christenen als een interne vijand vooral omdat het vijandige Romeinse Rijk het christendom steunde en zelfs, sinds ~390, als staatsreligie had ingesteld.
In het begin van de 7e eeuw, slaagden de Sassaniden erin een groot deel van de Romeinse provincies in het Midden-Oosten (onder meer Egypte, Palestina, Syrië en Anatolië) te veroveren. De nieuwe Romeins-Byzantijnse keizer Heraclius echter ging in de tegenaanval en wist, met grote moeite, de heiligdommen van Jeruzalem, Antiochië en Alexandrië te heroveren en bracht de Sassanidische Perzen een grote slag toe toen hij hun hoofdstad Ctesiphon bezette. Het gevolg van de jarenlange strijd was dat beide rijken elkaar aan de rand van de uitputting brachten. Het is op dat moment dat van volkomen onverwachte kant een nieuwe veroveraar zich aanmeldde: de islam. In 651 stierf de laatste erkende Sjahhansjah Yazdagird III van het Nieuw-Perzische Rijk in het oostelijke Merv op de vlucht voor de zegevierende moslimlegers.

Arabische verovering

Yazdagird III, de laatste koning van Perzië voor de Arabische veroveringen in de 7de eeuw
Het uitgeputte Sassanidenrijk, dat bovendien onderling flink verdeeld was, bood maar weinig weerstand tegen de Arabieren in de 7e eeuw. De Arabieren dwongen de Perzen zich aan de islam aan te passen, ook moesten de Perzen extra veel belasting betalen omdat de Arabieren hen zagen als kafirs en duivelaanbidders. Uiteindelijk vertrokken de weinige overgebleven Parsi's (de aanhangers van het zoroastrisme) naar het oosten. De in 637 ingezette Arabische verovering werd tussen 663 en 676 voltooid met de inlijving van Sistan, het huidige Afghanistan, en de Sogdische steden Samarkand en Buchara. De Kaspische provincies Tabaristan (thans Mazandaran) Amol en Gilan (samen ook bekend onder de naam Hyrcanië) behielden nog lange tijd hun zelfstandigheid. Als deel van het Arabische Rijk werd Perzië bestuurd door de gouverneurs van Irak.

Abbasiden

In 750 werd de dynastie van de Omajjaden verslagen door de dynastie van de Abbasiden. In de noordoostelijke provincie Khorasan werd de overgang naar de islam niet bijzonder gestimuleerd. De Iraanse moslims kregen vrijdom van bepaalde belastingen, maar moesten als mawali (Arabisch: cliënten) van de Arabieren genoegen nemen met een ondergeschikte positie. De Zoroastriërs (zie Zarathoestra) handhaafden zich als religieuze minderheid vooral in het zuiden van het land.

Boejiden en Samaniden

In het Westen van Iran, de Boejiden, in het Oosten, de Samaniden
In de tiende eeuw werden de Abbasidische kaliefen nog erkend in titel, maar werd in werkelijkheid het land geregeerd in het Westen door de Boejiden en in het Oosten door de Samaniden. De Boejiden beleden het sjiisme en de Samaniden het soennisme. In 945 veroverden de Boejiden de hoofdstad van het Abbasidenrijk, Bagdad.

Seltsjoeken

De Seltsjoeken waren een Turkse stam die zich rond 990 tot de soenitische islam bekeerden. Onder druk van de nieuw gevormde Koeman-Kiptsjak confederatie in Centraal-Azië, begonnen zij aan een veroveringstocht die hen van Transoxanië (in het huidige Oezbekistan) via Perzië naar Turkije voerde. Met de Slag bij Dandanaqan in 1040, versloegen ze de Ghaznaviden en veroverden grotendeels Perzië. De kalief vroeg hun de sjiitische Boejiden uit Bagdad, de hoofdstad van het kalifaat, te verdrijven, wat gebeurde in 1055. Al vlug namen zij de functies van de kalief waar. Als in 1092 Malik Sjah I sterft, valt het rijk uiteen in diverse kleinere staten. Perzië blijft min of meer één geheel, maar rond 1150 verslaan de Khwarezemiden de kleinere dynastieën in Perzië.

Khwarezemiden

Eind 12de eeuw verdwenen er twee grote islamrijken : de Ghaznaviden (1187) en de Seltsjoeken (1194) en werden vervangen door de Chorasmiden in het Westen en de Ghowriden in het Oosten.
Met hulp van een Mongoolse stam, de Kara-Kitan konden zij de Ghowriden in 1206 verslaan.
Muhammad II van Chorasmië (1200-1220) creëerde een rijk dat zich uitstrekte van de Syr Darja tot het Zagrosgebergte en van de Indusvallei tot de Kaspische Zee. Lang duurde het niet, in 1221, vielen de Mongolen het rijk binnen. De laatste heerser Jalal ad-Din Mingburnu werd vermoord in 1231.
Het land werd een deel van het Mongoolse Rijk.

Ilkhanaat

In 1256 werd het rijk van de Mongolen gesplitst in verschillende Kanaten of rijken. Eén daarvan werd het Ilkhanaat, dat onder leiding van Hülegü kwam. Deze moest verantwoording afleggen aan zijn broer Koeblai Khan, die de belangrijkste Khan was. Eerst voerden de khans een pro-christelijke koers, vanaf 1295 bekeerden ze zich tot de islam. Rond 1335 viel het rijk uiteen in verschillende staatjes. De belangrijkste van die dynastieën was de Jalayiriden.

Timoer Lenk

Vanuit Transoxanië trok Timoer Lenk in 1381 Perzië binnen. Timoer had weinig moeite om de kleine staatjes te onderwerpen en met zijn eerste campagne die duurde tot 1384 had hij Oost- en Noord-Iran in handen. Zijn tweede campagne begon in 1386 en had als doel Perzisch Irak te veroveren. Na een korte onderbreking vanwege de dreiging van de Gouden Horde veroverde Timoer Fars, Isfahan en Kerman in 1387. Heel Perzië was nu onder zijn heerschappij, hoewel de bevolking enkele keren in opstand kwamen,

werden ze telkens neergeslagen en zou de regio pas weer na de dood van Timoer in 1405 zelfbestuur bemachtigen.

Zwarte en Witte schapen

Een van die staten was de Kara Koyunlu of zwarte schapen die een autonome regio oprichtten met als hoofdstad Tabriz. Rond 1440 kreeg Jahan Shah het aan de stok met Oezoen Hasan leider van de Ak Koyunlu of witte schapen. De strijd zal worden beslecht tijdens de Slag bij Chapakchur (1467), waar Oezoen Hasan, Jahan Shah, versloeg, dit betekende het begin van de heerschappij van de Ak Koyunlu in West-Azië.

Safawiden

Safawidenrijk in 1512

De Safawiden of Safaviden regeerden over Perzië van 1501 tot 1736 en voerden het sjiisme in als staatsgodsdienst. Zij creëerden een centrale staat die veel bijdroeg aan het ontstaan van een Perzische identiteit, nadat het gebied in de jaren ervoor verdeeld was geweest onder Mongoolse en Turkse heersers. De dynastie had haar oorsprong in een soefiorde akomstig uit de plaats Ardebil, in de huidige Iraanse regio Azerbeidzjan. Ze was vernoemd naar sjeik Safi Al-Din (1252-1334). De stichter van het Safawidenrijk was sjah Ismail I die heerste van 1501-1524. De leden van de dynastie spraken en schreven Azeri Turks, maar de bestuurstaal van het rijk was Perzisch.
Het rijk kende zijn grootste bloei onder sjah Abbas I de Grote. Deze sjah verklaarde Isfahan, een stad die onder zijn leiding tot grote bloei kwam, tot zijn hoofdstad. In deze zelfde periode had ook de VOC een handelspost in Isfahan.

Afshariden

De Afshariden vormden korte tijd (1736-1796) een dynastie die voortkwam uit één machtig heerser: Nadir Sjah. Na diens dood viel het rijk snel uiteen en bleef er strijd bestaan tussen de Afshariden, de Zand-dynastie en de Kadjaren. De strijd werd uiteindelijk in het voordeel van de laatsten beslist.

Kadjaren

Perzië rond 1900

De Kadjaren waren de heersende dynastie van 1796 tot 1925. De Europese machten Rusland en het Verenigd Koninkrijk breidden hun macht in Perzië stevig uit in deze periode. Perzië moest diverse noordelijke delen, waaronder het huidige Oost-Georgië, Armenië, Dagestan, en Azerbeidzjan afstaan aan de Russen, tijdens de RussischPerzische Oorlog (1804-1813) en Russisch-Perzische Oorlog (1826-1828) en de daaruit volgende verdragen van Gulistan en Turkmenchay. Om een verdere expansie van de Russen tegen te gaan, ging Perzië een strategische alliantie aan met het Verenigd Koninkrijk. Zo verkreeg dat land diverse belangrijke commerciële belangen, waaronder het recht te boren naar aardolie. Aan het eind van de negentiende en begin van de twintigste eeuw werd het land gemoderniseerd en in 1906 kreeg het een parlement. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vormden de Osmanen een bedreiging voor Perzië en 'verdedigden' Rusland en het Verenigd Koninkrijk Perzië én zijn strategisch belangrijke oliegebieden.

De Pahlavi monarchie

Reza Sjah, stichter van de Pahlavi-dynastie en koning van Perzië van 1925 tot 1941 In 1921 pleegde de Iraanse kozakken-generaal Reza Khan (Reza Shah) samen met de journalist Zia al-Din Tabataba'i een geslaagde staatsgreep. De macht van de Kadjaren-sjah Soltan Ahmed Kadjar werd drastisch ingeperkt. Tabataba'i was voorstander van het oprichten van een op het Westen en Atatürk georiënteerde republiek. Hoewel Reza Khan ook streefde naar een Westerse staat, begreep hij dat wanneer de monarchie zou worden afgeschaft, de sjiitische geestelijken en het volk in opstand zouden komen. In 1925 vertrok sjah Soltan Ahmed Kadjar in ballingschap naar Frankrijk. In 1926 riep Reza Khan zich zelf uit tot Reza Sjah, met de pre-islamitische en dynastieke naam Pahlavi. Naar het voorbeeld van de Turkse president Atatürk en de Afghaanse koning Amanoellah Sjah, begint Reza Sjah aan een ambitieus hervormingsplan.
Er werd een verregaande secularisatie doorgevoerd en de sjah wilde dat Iran binnen enkele jaren was omgetoverd in een moderne staat naar westers model. Hij verving de sharia door een burgerlijke wet en nam de geestelijken hun bezittingen af. Hij onderdrukte de Asjoera-festiviteiten (het belangrijkste sjiitische festival) en verbood de moslims de hadj te maken. Ook islamitische kleding werd verboden en zijn soldaten hadden de gewoonte om sluiers van vrouwen met hun bajonetten af te rukken. In 1935 werden honderden vreedzame demonstranten tegen de kledingwetten voor een belangrijk heiligdom door soldaten neergeschoten. Ook zijn zoon zette de onderdrukking van de islam voort. De sjah verzuimde echter om de levensstandaard van de arme bevolking te verbeteren en het grootgrondbezit bleef bestaan. In de jaren dertig werd nazi-Duitsland Iraans belangrijkste handelspartner. De sjah raakte onder de indruk van Hitlers beleid, maar werd geen fascist. Bevreesd dat Reza Shah de zijde van de asmogendheden (Duitsland, Italië) zou kiezen, vielen de SovjetUnie en Groot-Brittannië in 1941 het land binnen. Het noorden van het land werd een Sovjet-Russische bezettingszone, het zuiden een Britse bezettingszone. De pro-Duits geachte sjah werd naar Johannesburg verbannen waar hij in 1944 overleed. De oudste zoon van Reza Sjah, Mohammed Reza Pahlavi (1919-1980), volgde zijn vader op 16 september 1941 als sjah van Perzië op. De Russen steunden de pro-communistische Tudeh-partij, terwijl de Britten liever de sjah aan de macht zagen.

Medio 1946 vertrokken de Britten uit Iran. In 1946 verklaarden de noord-Iraanse regio's Azerbeidzjan en Koerdistan zich met Russische hulp onafhankelijk. Stalin en de sjah kwamen echter overeen dat het Rode Leger zich in ruil voor olie zou terugtrekken. De Russen lieten hun steun aan Azerbeidzjan en Koerdistan varen, waarop de regio's vrij gemakkelijk door het keizerlijk leger werden bezet.

Mossadegh en de coup van 1953

Demonstratie tijdens de coup van 1953 in de Perzische hoofdstad Teheran

In 1950 richtte Mohammed Mossadegh het Nationaal Front op, een liberale organisatie die naar nationalisatie van de Anglo-Persian Oil Company streefde. Mossadeqs Nationaal Front kon rekenen op zowel de steun van de nationalisten, de communisten en de democraten als op de steun van de geestelijkheid. Mossadeq, een vijand van de sjah (hij behoorde tot de in 1925 verdreven Kadjarendynastie), streefde tevens naar een constitutionele monarchie, waarin de macht van de sjah zou worden beperkt. Op 2 mei 1951 werd Mohammed Mossadeq benoemd als minister-president. Hij zette de nationalisatie van de door Britten gedomineerde Anglo-Persian Oil Company door en verbrak de diplomatieke betrekkingen met het Verenigd Koninkrijk. Spoedig geraakte de sjah en de premier in onmin over de portefeuille van Defensie. De sjah ontsloeg Mossadeq en benoemde Ahmad al-Saltana tot premier. Een volksopstand noopte de sjah tot het herzien van deze beslissing en herstelde Mossadeq als premier én minister van Defensie.

De ruzie tussen de sjah en zijn premier gingen gewoon door en op 17 augustus 1953 vluchtte de sjah naar Rome. Twee dagen later pleegde generaal Fazlollah Zahedi een door de Britten en de CIA georganiseerde staatsgreep waarna de sjah terug kon keren en Mossadeq gevangen werd gezet. Later werd Mossadeq ter dood veroordeeld, maar de sjah zette de straf om in drie jaar gevangenisstraf. In 1956 kwam hij vrij en leefde onder strenge bewaking op zijn landgoed.

Witte Revolutie en doorgaande onderdrukking

De sjah verdeelt landaktes

Net als zijn vader wilde Mohammed Reza Perzië moderniseren ten koste van traditionele Iraanse waarden. Pro-communistische stakingen bij olieraffinaderijen, leidden eind jaren vijftig tot het verbod op de Tudeh-partij. In 1957 kreeg Iran een tweepartijenstelsel.

In 1961 kondigde de sjah de Witte Revolutie af. De Witte Revolutie voorzag in landhervormingen, vrouwenemancipatie en algemeen kiesrecht. De geestelijkheid verzette zich hevig tegen de landhervormingen (de geestelijkheid was de grootste grootgrondbezitter), maar steunde het voorstel om algemeen kiesrecht in te voeren. In de jaren zeventig was er een enorm contrast ontstaan tussen het platteland en de grote stad. In de grote steden leefden de middenklasse en hoge klasse in een westerse levensstijl. Op het platteland leed men armoede, omdat de landhervormingen weinig succesvol verliepen (de grootgrondbezitters verdeelden het land onder familieleden, waardoor de kleine boer of landarbeider alsnog geen land verkreeg).
Een van die toonaangevende geestelijken was ayatollah Ruhollah Khomeini. Khomeini leefde tot 1975 in ballingschap in Najaf in Irak, maar toen de toenmalige Iraakse regering en de sjah een vriendschapsverdrag ondertekenden, werd Khomeini Irak uitgezet. Later vormde hij een Revolutionaire Raad in Parijs, waarin naast orthodoxesjiitische leiders, ook liberale-sjiieten zitting hadden.
Door de overeenkomst tussen Irak en de sjah, schafte de sjah het tweepartijenstelsel af en voerde een eenpartijstelsel in, met de Partij voor de Iraanse Herrijzenis als enige toegestane partij. De macht van de sjah nam nog verder toe en hij werd gesteund door zijn premier, Amir Hoveida.

Revolutie & Islamitische Republiek

Iraanse Revolutie

Demonstratie in Vrijheidsplein, Teheran, 1979

In 1975 kondigde de Sjah een toespraak aan. Hierin vertelde hij dat hij de oliecontracten zou verbreken in 1979 met Amerika en Engeland. Ze zouden beiden de dagprijs moeten betalen voor een vat olie. Dertig jaar lang betaalden Amerika en Engeland een lage prijs voor de olie. Na de aankondigingen van de Sjah hebben Amerika en Engeland zeer waarschijnlijk een deal gesloten met de Ayatollah Khomenei (die uit Perzië was verbannen) om terug te keren. In 1979 werd er in Parijs een toespraak gehouden door de Ayatollah. Hierin werd verteld dat als hij aan de macht zou komen, de olieopbrengsten verdeeld zouden worden onder het volk. Verder werd er gezegd dat gas, licht en water gratis zouden worden. Na de toespraak zijn veel studenten de straat op gegaan en zijn daar begonnen met het demonstreren tegen de Sjah. Hierdoor voelde de rest van de bevolking zich opgeroepen en hebben zij zich erbij aangesloten. Bijgevolg ontstond de Islamitische Revolutie.
De revolutie vond plaats in twee fasen. In de eerste fase verdreef een alliantie van liberale, linkse en religieuze groeperingen de sjah. In de tweede fase, vaak de Islamitische Revolutie genoemd, greep ayatollah Ruhollah Khomeini de macht. De revolutie begon in december 1978, al waren er daarvoor ook diverse protesten geweest. Op 16 januari 1979 vluchtte de sjah naar Egypte. Op 1 februari keerde Khomeini terug uit zijn ballingschap in Frankrijk en hij begon vrij snel de pluralistische revolutie om te vormen naar een streven naar absolute macht voor de geestelijkheid.

Khomeini aan de macht

Toen de Ayatollahs aan de macht kwamen veranderde, het gedeeltelijk verwesterde, Perzië in een streng fundamentalistisch-Islamitische samenleving van Shiitische snit. Het eerste wat Ayatollah Khomeini deed, was het arresteren van politieke tegenstanders zoals liberalen, socialisten en communisten. Ook werden religieuze tegenstanders zoals prominente Joden, Soennieten, Christenen, Bahahi en Zartosh (Oud Iraanse Zoroasters) opgepakt. Er werden showprocessen opgevoerd door "aanklager" Ayatollah Khalkhali, een medestander van Khomeini, om de "verraders" te veroordelen. Veel van deze mensen zijn uiteindelijk in gevangenissen en zelfs op straat geëxecuteerd. Door deze dictatoriale acties kwam opnieuw een vluchtelingenstroom op gang van Iran naar het westen en omliggende landen; nu van tegenstanders van Khomeini.

Irak-Iranoorlog

Een Iraanse soldaat met gasmasker tijdens de Irak-Iranoorlog.

In september 1980 brak de Irak-Iranoorlog uit. President Saddam Hoessein van Irak, bevreesd als hij was dat het fundamentalisme over zou waaien naar de onderdrukte sjiitische meerderheid in Irak, maakte van de chaotische en revolutionaire situatie in Iran gebruik om het land binnen te vallen. Het Iraakse leger verwachtte een snelle overwinning, maar kon de zeer gemotiveerde strijders van de Revolutionaire Garde en het nog steeds krachtige Iraanse leger niet verslaan. Het werd een zeer slepende oorlog die tot 1988 zou duren.
In 1986 kwam er een schandaal aan het licht, toen bleek dat de Verenigde Staten in het geheim wapens leverden aan Iran. Op die manier probeerden de Amerikanen voor elkaar te krijgen dat sjiitische moslims, via bemiddeling van Iran, in Libanon gegijzelde Amerikanen zouden vrijlaten. Deze affaire stond bekend als de Iran-contra-affaire of Irangate.
In juli 1988 kwam er een einde aan de Iran-Irak-oorlog. De betrekkingen met het Westen werden iets beter. Ze verslechterden echter opnieuw toen ayatollah Khomeini in februari 1989 een fatwa uitsprak tegen de Brits-Indiase auteur Salman Rushdie. Rushdie had zich, volgens Khomeini, in zijn boek De Duivelsverzen beledigend uitgelaten over bepaalde Koran-verzen. Onder Khomeini's opvolger, ayatollah Ali Khamenei, werd de fatwa ingetrokken.

Islamitische Republiek na de dood van Khomeini

Op 3 juni 1989 stierf Khomeini. Ayatollah Ali Khamenei, de toenmalige president, volgde Khomeini op als 'Leider van de Revolutie', terwijl de meer pragmatische Ali Akbar Rafsanjani de nieuwe president werd.
Op 21 juni 1990 werd Iran getroffen door een aardbeving in het noordoosten van het land, waarbij circa 45.000 doden vielen.
Tijdens de Perzische Golfoorlog van 1990-1991, veroordeelde het bewind de Iraakse bezetting van Koeweit, maar was het ook tegenstander van de militaire interventie van met name de Verenigde Staten om de Irakezen uit Koeweit te verdrijven. Iran keerde zich blijvend tegen de Amerikaanse aanwezigheid in de Perzische Golf.

Mohammad Khatami, Reformistische president van Iran van 1997 tot 2005. In 1997 werd de voor Iraanse begrippen progressieve Mohammad Khatami tot president gekozen, maar hij slaagde er nauwelijks in het land te moderniseren.

Demonstratie tegen de resultaten van de presidentverkiezingen van 2009, Teheran.

Tijdens de verkiezingen van juni 2005 won de conservatieve burgemeester van Teheran Mahmoud Ahmadinejad de presidentsverkiezingen. Hij installeerde een conservatieve regering die op 2 augustus 2005 aantrad. Deze werd herkozen bij de presidentsverkiezingen in 2009, maar dit ging gepaard met heftige protesten, omdat zijn belangrijkste tegenstander Mir-Hossein Mousavi meende dat er sprake was van verkiezingsfraude. Uiteindelijk werden de protesten deels met geweld uit elkaar geslagen
In 2013 werd Hassan Rohani, een hervormingsgezinde kandidaat verkozen bij de presidentsverkiezingen. Hij liet een verzoenende toon horen richting de westerse wereld en gaf onder andere aan meer werk te willen maken van vrouwenrechten in zijn land.
Op 14 juli 2015 werd bekend dat Iran en de zes wereldmachten een historisch akkoord hadden bereikt over het nucleaire programma van Iran, het nucleaire programma wordt beperkt in ruil voor het opheffen van de nucleair gerelateerde sancties die zijn ingesteld tegen Iran. Israel is het enige land ter wereld dat openlijk tegen het internationale akkoord is, premier Netanyahu zei dat "Iran de wereld wil overnemen" en dat "de wereld niet geleerd heeft van de Holocaust"
Op 16 januari 2016 verklaarde de VN-Waakhond IAEA, dat Iran aan alle criteria van het nucleair akkoord is tegemoetgekomen.

Fysische kenmerken

De Damavand is de hoogste berg van het land.

Het landschap van Iran is in het algemeen droog, bergachtig gebied. Het Hoogland van Iran vormt het grootste en centrale gedeelte van het land. De belangrijkste bergketens zijn het Zagrosgebergte en de Elboers. In de Elboers bevindt zich ook Irans hoogste berg, de vulkaan de Damavand op 5607 meter. Het westen van het land is het dichtst bevolkt, terwijl in het oosten grote vrijwel onbewoonde woestijngebieden zijn zoals de Grote Zoutwoestijn, Dasht-e Kavir.

Geologie

In Iran bevindt zich voornamelijk afzettingsgesteente, dat vaak rijk aan delfstoffen is. Het land beschikt over enorme voorraden aardolie en aardgas. Ze zijn voornamelijk gelegen in de provincie Khuzestan en de Perzische Golf. Ook wordt veel koper gevonden, vooral in het centrale deel van het land tussen de steden Yazd, Kermān en Amol. In deze regio wordt onder andere ook bauxiet, steenkool, ijzererts, lood en zink gewonnen. In de Elboers, nabij Zanjan en nabij Mashhad komen kolenmijnen voor. Ook wordt in Iran chromiet, goud, mangaan, zilver, tin en wolfraam gewonnen. Daarnaast komen edelstenen zoals barnsteen, agaat, lapis lazuli en turkoois veel voor.
In februari 2003 werd op 200 kilometer afstand van de stad Yazd uranium aangetroffen. Er werd meteen een fabriek gebouwd om het uranium te winnen.

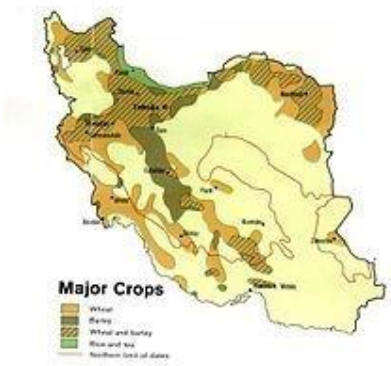
Klimaat

Twee derde van Iran bestaat uit hoge bergen en heeft extreem koude winters en hete zomers. Het grootste deel van Iran heeft een droog klimaat, maar het noordwestelijke deel van het land heeft een gematigd tot sub-tropisch klimaat met weelderige vegetatie en uitgestrekte rijstvelden.
Het centrale Hoogland van Iran heeft een uitgesproken woestijnklimaat. Temperaturen kunnen daar 's zomers oplopen tot wel 50 °C.
In de Elboers en het Zagrosgebergte ligt 's winters sneeuw en veel toppen in het hoge deel van Elboers hebben eeuwige sneeuw. In de zomer kan het tot wel 50 graden worden maar het is meestal 35/45 graden.

Flora, fauna en milieu

Iran beschikt door zijn uitgestrektheid en bergketens over verschillende biomen en biotopen, waaronder een drietal oerwouden, en verschillende soorten flora en fauna. Het land heeft zestien nationale parken en daarnaast verschillende natuurmonumenten, wildparken en beschermde gebieden. Het grootste nationale park is Nationaal Park Urumiyeh in het noordwesten van het land. Enkele diersoorten die in Iran voorkomen zijn de manoel, de gazelle, de onager en het jachtluipaard. De Kaspische Zee stond vroeger bekend om zijn kaviaar maar de steur is ernstig bedreigd. Bekend is ook de gedomesticeerde Perzische kat. Net als veel andere landen kampt Iran met een sterke milieuproblematiek. Teheran heeft te maken met een sterke luchtvervuiling. Daarnaast zorgen ontbossing, verwoestijning, watervervuiling en vervuiling door het lekken van aardolie voor ernstige problemen voor de volksgezondheid.

Landbouw

Landbouwgebieden in Iran

Door de grootte en regionale klimatologische verschillen, heeft Iran verschillende soorten landbouw. In het natte noorden (provincie Mazandaran) wordt onder andere rijst verbouwd. In het zuiden worden mediterrane producten verbouwd, zoals sinaasappels. Bekende Iraanse producten zijn de pistachenoot, de granaatappel en de dadel. Ook saffraan wordt veel geproduceerd in Iran. De waterkers komt oorspronkelijk uit Iran. Een deel van de landbouwproductie wordt ook geëxporteerd. Iran moet andere producten, zoals rijst, echter importeren uit andere landen.

Nineveh
ASSYRIA
KASSITES
Tigris
Euphrates
MEDES
PARTHIANS
BABYLONIA
Babylon
Susa
Kish
Nippur
Uruk
Ur
Zagros Mountains
Anshan
PERSIANS
ARABS